

Tisztelt Honfitársaim, Kedves Barátaim!

Tizenegynéhány percben öt dologról szeretnék ma szólni: az 1956-os magyarországi forradalom okairól, kirobbanásáról, értelméről, tanításáról és hatásáról.

Nem történelemórát kínálok, inkább egy kis együtt-tűnődésre hívom Önöket.

Emlékezzünk arra, miért törnek ki a forradalmak.

Emlékezzünk arra, milyen is az, amikor egy eszme nevében kisajátítják az igazságot, amikor vita helyett megjelenik a kizárólagosság, amikor trónra ültetik az egyedülinek kikiáltott, egyedül igaznak tartott tanítást, amikor ellenségnek mondják, aki nem ezt a véleményt vallja, meghurcolják, aki aggodalmaskodni merészel, cinkossá teszik, aki fél, és árulónak ítélik, aki másféleképpen keresi a jót.

Emlékezzünk arra, mi történik, ha a vezető vezérnek keni fel önnön magát, tévedhetetlennek, soha meg nem ingóknak, áhítatra méltóknak, kötelezően imádni valóknak, örökre szólóknak.

Emlékezzünk arra, milyen, ha a hatalom szándékosan keresi, s ha nem találja, hát maga kelti a harcot, amikor előbb ellenfeleivel végez kegyetlenül, majd szép sorban saját építőit is elkezd felfalni, amikor a parancs ül be a bölcsesség helyére, s amikor a rettegők feje fölött, bárhogyan lapuljanak is, sziszegni kezd a gyűlölet szele.

Emlékezzünk arra, milyen, amikor a szabad szó helyett jön az ölebek boldog lihegése, a csúszómászó talpnyalás, az okos kételkedés helyett a vakhit, a hagyományok őrzése helyett a nemzeti érzések megcsúfolása, és milyen, amikor attól, akit kötélen rángatnak, még azt is elvárják, hogy lelkes tapsal mimelje az odaadást.

Idézzük fel, mi történt Magyarországon öt és fél évtizeddel ezelőtt.

Idézzük fel, hogy reménytelen helyzetekben mekkorát tud robbanni az eltagadott méltóság, az erőszakkal lefojtott düh, a megcsalás, a becsapottság, a megaláztatás lőporos hordója.

Idézzük fel, milyen, amikor nagy recsenéssel véget ér a hitet dermesztő, a reményt fagyasztó jégkorszak.

Idézzük fel, milyen szánalmasan dőlnek össze ilyenkor a kártyavárak, milyen gyáván kapkod, aki addig mindenhatónak hitte magát, hogyan cserél gyorsan álarcot az álnok, hogyan menekülnek azok a tegnap még mindenható senkik, rókalyukakba vagy külföldre, akik még a színleléshez is ostobák, de azt is idézzük fel, hogyan ível, hogyan szárnyal ilyenkor a lelkük azoknak, akikben újra szépen szikrázhat fel a gondolat.

Idézzük fel, milyen mámorító érzés, amikor fut, akitől féltünk, pincébe bújik a gyűlölt pribék, végre lapít, aki addig nagyszájú volt, és szót kap a sokáig kényszerű néma.

Idézzük fel, hogy a hirtelen nyíló szabadság bűvöletében mennyire szeretne az ember szépen szólni, valami igazán nagyot, újat mondani, s ha nem ura a szavaknak, hát legalább szépen énekelni, és hogy milyen örömet is ad az együtt-éneklés az utcán.

Idézzük fel, mekkora felelősség ilyenkor az élre állni, milyen is dacosan az első sorban vonulni, háromszínű karszalagot elsőként feltenni, harcokcsira a legelső lyukas zászlót kitűzni, fegyver-erdővel szemben bátran egyetlen szál fegyvert elsőnek felemelni.

Idézzük fel, milyen csoda is másnap reggel az utcára kilépni, szabadon lélegezni, őszintén szólni, igazat mondani, végre világ-fordulásról álmodni.

Barátaim, tünődjünk el azon, miért is ünnep ötvenhat, ez az első látásra megint csak újabb, s valljuk be, már sokadik vereségünk.

Tünődjünk el, mi lett volna, ha bátrabbnak bizonyulnak azok, akik szép szavakkal ugyan, de messziről, mindig csak a biztos távolságból buzdítanak a harcra, mi lett volna, ha segít, aki megígérte nekünk, ha nem hagynak, ki tudja hányadszor, megint magunkra.

Tünődjünk el, miért van, hogy az uralmában megingott zsarnok, aki ezernyi ágyúval tér vissza, hogy löporfüstbe fojtsa a felkelést, az csalni se restell, becsapni sem szégyell, annak nem szent az adott szó, a fogadalom, a békeköveti zászló.

Tünődjünk el, meddig is kell a barikádon hasalni, ha már látni valóan vesztes az ügy, meddig szabad, mert meddig érdemes vállalni az áldozatot, mit lehet, mit jó tenni az utolsó golyóval, és mekkora fájdalom a döntés: maradni, vagy messze, messze menni, talán mindörökre.

De tünődjünk el azon is, miért remeg a bosszúért, miért szomjas mindig a vérre az, aki, titokban kionsonva, idegen szuronyokkal tér vissza, hogy újra igába hajtsa a népet.

És tünődjünk el azon, mi vajon tudtunk-e volna hideg, sötét, vacogtató, torokszorító hajnalon emelt fejjel, egyedül felmenni a lépcsőn, a hurok alá szótlán odaállni, a rettenetet magunkba fojtani, mindentől, mindenkitől, minden időkre elköszönni, s vajon kihez szállt volna utolsó gondolatunk, amíg vad kezek nyakunk körül babrálnak.

Tünődjünk el azon, hogyan parázslík tovább a tűz, amelyet pedig, úgy tűnt, a csizmasarkával szétaposított a kolosszus, hogyan lappang, hogyan lobban fel időnként a láng, olykor távol, száztornyú városok füstös kocsmáiban, jó barátok földjén egy hajógyárban, kolozsvári diákszobákban, hogyan terjed a hír, sok nyelven, de egy hittel, hogy a járom igenis széttörhető.

És tünődjünk el azon, hogyan ég bele nemzedékek tudatába, ami történt, hiába a tiltás, a süket csend, a zavart, gyermeket óvó elhallgatás, a meggyötörtek, de életben hagyottak halálig tartó megbélyegzése.

No meg hát tünődjünk el azon is, hogyan fordul a szuronyok hegyén visszalopott rend fokozatosan saját maga paródiájává, hogyan kezd szétesni az öröknek hazudott rendszer, hogyan jelennek meg a méltóságteljesnek hitt betonlapok között azok a satnyának tűnő kis hajtások, amelyek aztán szét fogják majd feszíteni, három évtizeddel később hogyan billeg a csőd felé a sok vénülő szürke fiók-diktátor.

És, barátaim, fogadjuk meg, hogy most már tényleg nem veszítjük szem elől, miért is harcoltak akkor a túlerővel szemben a halálra szántak, és nem felejtjük, amit ötvenhat legderekabbjai üzennek.

Fogadjuk meg, hogy – ki-ki ott, ahová sorsa rendeli – végre megértjük: semmilyen cél nem szentesíti a gonosz eszközt, nem lehet szép a szándék, ha hozzá alantas út, gátlástalan hatalomvágy vezet: hiába véled igaznak, amit hiszel, nem hazudhatsz érte.

Fogadjuk meg, hogy vastapsos nagy vezért sem félelemből, sem tudatlanságból többé nem követünk, s olyan vezetőket keresünk, akik tudomásul veszik, hogy valamennyien a mi – ráadásul csak próbaidőre felvett, tehát lecserélhető – szolgálók csupán, és akik elfogadják, hogy országlásukért nem kézcsók illeti őket, hanem komoly elszámoltatás azzal, hogyan is sáfároltak a jövőnkkel.

Fogadjuk meg, hogy nem hiszünk a politikai vásárok kikiáltóinak, az akciós ígéretek öblös hangú hirdetőinek, nem engedjük, hogy irigység-szülte jelszavakkal szédítsenek minket, senki hitét ostobán nem követjük, a kételkedést, a józan számvetést nem csupán jogunknak, de kötelességünknek is érezzük.

Fogadjuk már meg végre, hogy akaratunk képviselőjére füstölgő torkú hordószónokok helyett okos és óvatos politikusokat keresünk, akik nem csak a csontlerágó harchoz, mások lejáratásához, gyalázásához értenek.

Fogadjuk meg, hogy a közösen hozott törvényt megtartó, a tisztesség határát át nem lépő, a jószándékot meg nem tagadó ellenfelet nem fogjuk ellenségnek tekinteni.

Fogadjuk meg oly sok tévedés után, hogy minket, szabad és büszke országok szabad és büszke polgárait nem lehet majd sem megfélemlíteni, sem megvásárolni.

És fogadjuk el a forradalmak kettős alapelvét: azt, hogy ha törvényes úton nem válthatom le azokat, akik az én akaratomra hivatkozva szabnak nekem szabályokat, akkor jogomban áll feltépni az utcaköveket; ha azonban a többség törvényes úton is elzavarhatja őket, akkor nekem sincs jogom az erőszakhoz.

És, kedves barátaim, végezetül valljunk meg néhány igazságot.

Valljuk meg, hogy többségünk, mi tagadás, nem hősnek született, még ha jóra valósnak véljük is magunkat: kisemberek vagyunk, talán félénkek is, meg aztán családjáért, ránk szorulóikért felelősek.

Valljuk meg, hogy most is naponta meg-megalkuszunk, hogy ítéletünk gyakran billegős, hogy érték és érdek olykor-olykor bennünk is széjjelcsúsznak egymáson, és hogy, ha a történelem nagy ítélőszéke előtt igazán megmérettetnénk, ki tudja, talán keveseknek találatnánk.

De mondjuk azt is ki, hogy, legyünk bár valóban gyarlóak, életünkben mégiscsak vannak ötvenegynéhány éve ismét jól látható, fél évszázada még mélyebbre levert cövekek, el már talán nem mozdítható határjelek: erkölcs, tisztesség, becsület.

Fogalmak, melyek másképpen hangzanak, de ugyanazt kell, hogy jelentsék magyarul és csehül, szlovákul, németül és oroszul.

Mert mondjuk ki: így vagy úgy, de a forradalom valamennyiünkre rányomta pecsétjét, valamennyiünkbe beleégette üzenetét.

Mondjuk ki, hogy a fájó kudarcok, megaláztatások, bűnök és vereségek évszázada után a mi térben szabdalt, de lélekben máig egységes nemzetünk jó híre, neve aligha maradt volna fenn e világon, magyarokként tekintélyünk aligha született volna újra, ha bő fél évszázada nincs, aki bátor, aki a jóért lázadni akkor is kész, amikor az lehetetlennek látszik.

Mondjuk ki, hogy nekik, halálra kárhoztatottaknak és megaláztatottaknak, száműzetésbe kényszerítetteknek és mellőzésbe taszítottaknak minden köszönet kijár.

Őket illeti a hála, ha hazafiakként büszkén, tartással állhatunk ki a népek elé, ha a világ elismeri, hogy 1956-ban a mi apáink, anyáink keze rengette a történelmet, mi magyarok rántottuk előre a kátyúban veszteglő történelmet, mi szabtuk irányát a tévelygő históriának, és hogy október 23-ika immár a miénk, amíg világ a világ.

1956 kavargó, diadalmas, majd kétségbeesett ősze: mindössze tízegynéhány nap, két hűvös, esős hét, amelyre büszkék lehetünk, amelynek hála magyarokként bizakodhatunk, embermivoltunkban reménykedhetünk.

S mondjuk ki együtt, egy hangon, egybehangzóan, egy lélekkel: immár tudjuk, hogy az ötvennégy éve győztesek és az akkor levertek közül kié is lett a végső, igazi diadal, végül kikért gyűlünk itt ma össze, kikért égnek a tereken a fáklyák és kikért szól az ünnepi csendben oly messzire, oly tisztán, oly mélyen konduló harang.

Köszönöm, hogy meghallgattak.